

Nyfeminister foren dere, Dagbladet 1970

Med utgangspunkt i en radiodebatt nylig gir Siri Nylander Mæland her en oversikt over prinsipielle hovedsyn som gir seg til kjenne i dagens kjønnsrolledebatt. Hun bygger på den inndeling som Caroline Bird har foretatt i boka Born Female. The High Cost of Keeping Women Down (1968).

Den amerikanske Women's Liberation Movement inspirerte norske kvinner som Siri Nylander Mæland til å bli feminister. Bilde fra demonstrasjon i forbindelse med den nasjonale protestdagen Women's Strike for Equality 26. August 1970., Foto: U.S. News & World Report, Eier: Library of Congress.

I et radioprogram 12. januar med tittelen *Likhet - ulikhet - likestilling?* fikk vi høre en samtale om menns og kvinners rolle i samfunnet, under ledelse av Kari Borg Mannsåker. De fire debattantene virket alle som om de var sympatisk innstilt overfor kvinners rett og muligheter til utfoldelse også utenfor hjemmet. Likevel aner man en milevid forskjell mellom Anne Lise Refsum som sier, «Ja, der er en biologisk forskjell, men hva så?» og straks kommer med en rekke forslag om endring av mannens ensidige forsørgerrolle, mer hensiktsmessige boliger, o.s.v., og Lillian Bye, som, til tross for sine gode tanker om motivering av kvinner til større deltakelse i samfunnslivet, åpenbart legger meget stor vekt på kvinnens «organiske livsrytmer» og spesielle egenskaper og interesser.

Dessverre gir et kort og til dels springende diskusjonsprogram små muligheter for en nærmere presisering av forskjellene i grunnholdning til kjønnsrollespørsmålet. Det burde derfor være av interesse å se på den prinsipielle side av saken, ikke for å putte noen i bestemte båser - det vil alltid være glidende overganger - men i håp om å bringe litt større klarhet inn i en ofte forvirrende debatt.

Til avløsning av den vanlige norske inndelingen av kjønnsrollesyn i tradisjonelt, moderat og radikalt, som ofte dekker over viktige prinsipielle forskjeller særlig innenfor det såkalte moderate syn, skal her skisseres annen inndeling som bygger på Caroline Birds bok *Born Female. The High Cost of Keeping Women Down* (1969). Boka behandler særlig kvinnes stilling på arbeidsmarkedet i USA og inneholder mye interessant stoff om den historiske utvikling, parallellen mellom kvinne og negerbevegelse, lovverk, holdninger og diverse praktiske forhold. Det viktigste i denne sammenheng er likevel de momentene Caroline Bird bringer inn i den generelle debatt om kjønnsrollespørsmål.

Hun inndeler grunnsynene i fire grupper som ser ut til å dekke både de praktiske og de holdningsmessige forskjeller. De merkelappene hun gir er megetsigende, men kanskje ikke helt velvalgte med tanke på det samarbeid som må til for å forandre de nåværende forhold. Hun bruker nemlig betegnelsene «Old Masculinists», «New Masculinists», «Old Feminists», og «New Feminists».

De «gamle maskulinistene» er den mest gammeldagse og tradisjonelle gruppen som mener at kvinnens plass er i hjemmet, at hennes arbeid er en nødvendig følge av hennes anatomi, og at hun er åndelig og legemlig ute av stand til å utføre mannsarbeid. Søker en kvinne arbeid utenfor hjemmet, av økonomisk nød, bør hun opptre som støttespiller for mannen, f.eks. som «kontorkone»-sekretær som pleier sjefens humør og tar seg av alle de små trivielle tingene slik at han fullt ut kan konsentrere seg om avgjørelser. Kvinner skal ikke pådyttes rettigheter som de ikke har bedt om og heller ikke ønsker eller har behov for.

«Ny-maskulinistene» er de som vil «modernisere» den tradisjonelle kvinnerollen. De går inn for kvinners rett til utearbeid, men bare så lenge deres arbeid ikke forandrer mennenes liv. Moderniseringen innebærer at kvinner bør søke arbeid innenfor særlige områder som passer best for dem, noe samfunnsnyttig og idealistisk, helst noe som har sammenheng med (f. eks. undervisning av mindre barn, sykepleie, annet sosialt arbeid) eller husarbeid (f.eks. søm, tilberedning og servering av mat, rengjøring, ofte under betegnelsen «service-yrker»), pedagoger og samfunnsplanleggere som heller til dette syn går inn for å påvirke kvinner til å velge yrker der de får bruk for spesielle kvinnelige egenskaper, og som lettest mulig lar seg forene med den tradisjonelle rene med den tradisjonelle arbeidsfordeling innenfor ekteskapet og kvinnens livsrytme. (Krf. Lillian Bye).

“

«Ny-maskulinistene» er de som vil «modernisere» den tradisjonelle
kvinnerollen.

I valg av utdanning og yrke bør kvinner derfor la visse praktiske hensyn veie tyngre enn evner, mulige særbegavelser og interesser, og heller velge et arbeid som kan utføres på flest mulig forskjellige steder (fordi gifte kvinner må flytte ettersom det passer med mannens karriere). Det er også en fordel å ha et yrke som kan drives på deltid, i kortere perioder (som vikar eller sesongarbeider), eventuelt med hjemmet som arbeidsplass, eller på en tid av døgnet da barna sover, er hos parktante eller på skolen (til nød etter normal arbeidstid mens mannen likevel er hjemme). Kvinnen må altså ta sikte på å være mest mulig fleksibel og anvendelig, alt ettersom familiens behov tilsier det.

Også næringslivet kan ha stor nytte og glede av en mest mulig fleksibel kvinnelig arbeidskraft som kan trekkes inn bare når behovet er størst og ikke trenger å betales resten av tiden. Slike arbeidsforhold, har tidligere vel vært mest vanlige i visse typiske sesongindustrier, men begynner nå å komme for full styrke innen handels- og kontorbransjen. Behovet for midlertidig hjelp til kontorarbeid ser ut til å være stadig økende, formidling av slik arbeidskraft er blitt en blomstrende forretning i USA og er heller ikke ukjent her hjemme. Disse «service»-kontorene forsøker å trekke hjemmевærende kvinner ut i arbeidslivet ved nettopp å fremheve valgfriheten med hensyn til arbeidstid i sine rekrutteringsannonser. Til gjengjeld for denne friheten betaler så den midlertidige hjelper en viss del av sin lønn til byrået, mens oppdragsgiveren på in side må punge ut med en relativt høy timelønn, noe han ofte gjør med glede på grunn av de fordeler ordningen ellers byr.

Mange kvinner tar gjerne imot tilbud om slike usikre arbeidsforhold fordi det er den eneste mulige løsning av de praktiske problemer i forbindelse med barn og hus, de aksepterer således mer eller mindre motstrebende den tradisjonelle arbeidsdeling mellom kjønnene og påtar seg ikke mer utearbeid enn at de også kan klare sitt vanlige husarbeid uten nevneverdig hjelp fra ektemannen. Også blant heltidsyrkeskvinnene er det mange som godtar det herskende kjønnsrollesystem idet de (bevisst eller ubevisst) utnytter sin kvinnelighet på arbeidsmarkedet. Det gjelder ikke bare de som direkte spiller på sine kvinnelige attributter f. eks. som sparkepiker eller flyvertinner (uten noen sammenligning for øvrig), men også mange innenfor mer «seriøse» yrker.

“

Mange kvinner tar gjerne imot tilbud om slike usikre arbeidsforhold fordi det er den eneste mulige løsning av de praktiske problemer i forbindelse med barn og hus.

Disse ofte fremgangsrike kvinnene sørger for å skape seg en posisjon og bli uunnværlige ved nettopp å fremheve sin erfaring som kvinne eller utnytte sin kunnskap om andre kvinner til egen vinning. Slike kvinner finnes innenfor mange arbeidsområder, vi har kvinnelige journalister som

utelukkende arbeider med spesielt kvinnestoff, kvinnelige innkjøpssjefer for damemoter, designere og PR-konsulenter som særlig tar sikte på å appellere til det store flertall av hjemmевærende kvinner. I mange yrker er dette den letteste vei til karriere for en kvinne og hennes eneste mulighet til å oppnå en tilnærmet lik status med menn, men dette skjer da på det helt individuelle plan - det er en løsning for den enkelte som kanskje snarere hindrer enn fremmer større utfoldelsesmuligheter for hennes medsøstre enten de er hjemmевærende eller utearbeidende. I tillegg til andre fordeler har slike «kvinnelige yrkeskvinner» en større trygghet i perioder med stor arbeidsledighet, nettopp fordi de er spesialister som ikke så lett kan erstattes med menn selv i tider da familieforsørgere må ha klar fortrinnsrett til de få stillinger som finnes, ifølge de flestes mening.

Det ny-maskulinistiske syn gjenkjennes også i organiseringen av det religiøse og politiske liv. Kvinnene er velkomne til å delta, men da helst i egne kvinnegrupper med et særlig interesseområde innenfor det større ideologiske program. De få kvinner som når opp til lederskiktet arbeider særlig med saker av sosial og pedagogisk art som lenge har vært innenfor det tradisjonelle interesseområde for kvinner.

Mange av de forslag som tar sikte på å øke kvinners deltakelse i samfunnslivet - både på arbeidsmarkedet og i politikken - bygger på det tradisjonelle kjønnsrollemønster og rokker ikke ved menns nåværende arbeids- og ansvarsområde.

De «gamle feministene» skulle ikke trenge særlig detaljert omtale. De tilsvarer kvinnesakspionerene som kjempet frem stemmerett for kvinner og større juridisk likestilling og gjerne hevdet at alt menn gjør kan kvinner gjøre like godt, om ikke bedre. Nå når nesten alle rettighetene er oppnådd, er det opp til den enkelte kvinne om hun vil benytte dem. Dette synet innebærer ofte et krav til kvinnen om å foreta et bevisst valg mellom hjem og barn på den ene siden og karrièren på den andre. Man kan ikke få både i pose og sekk, og de som unner seg den fornøyelse å få barn, må da også finne seg i de praktiske konsekvensene og gi avkall på yrkesutfoldelse, iallfall mens barna er små, med de uheldige følger det kan få for avansementsmulighetene i fremtiden.

“

Ny-feministene mener kjønnsrolletenkning er foreldet og helt unødvendig på arbeidsplassen. Det vil ikke si at de benekter enhver kjønnsforskjell - sex er her for å bli - men at kjønn betraktes som en individuell egenskap som nok kan ha sin betydning i privatlivet, men som ikke bør tillegges større vekt enn hår-, øyen- eller hudfarge på arbeidsmarkedet.

«**Ny-feministene**» har et mer nyansert syn, forskjellig både fra tradisjonell kvinnesak og fra ny-maskulinistenes tro på at det gjelder å utnytte kvinnens spesielle egenskaper på arbeidsmarkedet. Sterkt forenklet kan man si at ny-feministene mener kjønnsrolletenkning er foreldet og helt unødvendig på arbeidsplassen. Det vil ikke si at de benekter enhver kjønnsforskjell - sex er her for å bli - men at kjønn betraktes som en individuell egenskap som nok kan ha sin betydning i privatlivet, men som ikke bør tillegges større vekt enn hår-, øyen- eller hudfarge på arbeidsmarkedet, enten det nå gjelder valg av utdanning og yrke eller ansettelses- og forfremmelsesmuligheter innenfor det valgte yrke.

“

Forskjellen mellom to individer av samme kjønn er faktisk ofte større enn forskjellen mellom to individer av ulikt kjønn.

Ny-feministene påstår ikke at menn og kvinner er absolutt like, at alle kvinner kan gjøre tradisjonelt mannsarbeid like godt som flertallet av menn, eller omvendt at alle menn kan bli like flinke til å stelle spedbarn, men erkjenner fullt ut de store individuelle forskjeller mellom mennesker i begavelse, anlegg og fysisk bygning. Forskjellen mellom to individer av samme kjønn er faktisk ofte større enn forskjellen mellom to individer av ulikt kjønn på en rekke områder som har mer avgjørende innvirkning på enkeltindivids liv enn det tildelte utstyr av reproduktive organer.

Den teknologiske utvikling gjør at stadig færre yrker stiller spesielle krav til utøverens fysiske styrke og størrelse. Der det måtte være påkrevd, kan man selvfølgelig sette opp visse krav, f.eks. til løfteevne eller høyde, som må fylles av alle utøvere enten de er menn eller kvinner. Kjønn alene skal ikke kunne kvalifisere eller diskvalifisere et menneske for en bestemt stilling, men utelukkende de framviste egenskaper og erfaring i form av utdanning og tidligere praksis.

En moderat ny-feministisk holdning behøver ikke ligge langt fra det ny-maskulinistiske syn i praksis når det gjelder å arbeide for større fleksibilitet og løsning av problemer i forbindelse med barnas behov og utførelsen av det nødvendige husarbeid (daginstitusjoner, en heving av husarbeidets status, større muligheter for faste deltidsstillinger med vanlige sosiale tilleggssytelser, m.m.).

“

Mens ny-maskulinistene tenker i stereotyper og bygger på store vedtatte kjønnsforskjeller også ut over det rent biologiske, har ny-feministene framfor alt respekt for enkeltindividet og dets utfoldelsesmuligheter.

Begge syn gir også muligheter for en tilpasning innenfor den nåværende samfunnsstruktur. Det skulle likevel være tydelig at de prinsipielle grunnholdningene er helt forskjellige. Mens ny-maskulinistene tenker i stereotyper og bygger på store vedtatte kjønnsforskjeller også ut over det rent biologiske, har ny-feministene framfor alt respekt for enkeltindividet og dets utfoldelsesmuligheter. Som Kari Borg Mannsåker var inne på i radiodebatten, gjelder det å legge forholdene til rette slik at alle - menn, kvinner og barn - best mulig får utvikle sine evner og anlegg. Ny-feministiske kvinner fornekter ikke morsrollen, men mener at småbarns psykologiske og fysiske behov godt kan fylles av en kjærlig far når morens nødvendige biologiske rolle er utspilt ved avvenningen fra brystet. Barn har krav på oppmerksomhet fra begge foreldrene og på et større tilbud av muligheter fra samfunnet, særlig på førskolestadiet.

Et slikt syn som legger hovedvekten på individets rett og muligheter for fri utfoldelse uansett kjønn og alder, burde selvfølgelig karakteriseres som «menneskesak». Når det likevel faller naturlig å bruke et uttrykk som ny-feminisme, er det en følge av de rådende forhold. Selv om det nok finnes menn som ønsker bedre kontakt med sine barn og større selvstendig virksomhet av sine koner, og selv om mange kvinner virker godt fornøyde med den tradisjonelle rollen de er tildelt, er det nesten bare kvinner som virkelig ønsker en ny arbeidsfordeling.

“

Kvinnernes frigjøring kan også gjøre mennene friere ved at de blir mindre bundet av økonomiske hensyn.

Mange menn, ikke minst yngre akademikere, tar sterk avstand fra det tradisjonelle kjønnsrollemønster i teorien, men bare de aller færreste er så frigjorte fra konvensjonens bånd og hensynet til egen karriere og makelighet at det monner skikkelig i praksis, (Kfr. Jan Petter Blom i radiodebatten). Mange, både menn og kvinner, ser det som helt nødvendig å forandre samfunnets struktur (enten gjennom gradvise reformer eller ved en radikal revolusjon) før vi kan oppnå større fleksibilitet og rikere valgmuligheter for begge kjønn. Men en slik forandring i praktiske forhold må gå hånd i hånd med et mest mulig fordomsfritt og vel gjennomtenkt grunnsyn, hvis vi ikke bare skal la oss drive med strømmen på måfå. Så lenge det er stor etterspørsel etter arbeidskraft er det økonomisk fordelaktig, både for samfunnet og det private næringsliv, at flest mulig arbeider mest mulig. Vi kan da kanskje risikere et mønster som det Arne Fostvedt frykter, der begge kjønn kommer i en konfliktfylt og stram situasjon. Det behøver neppe å gå så ille hvis vi respekterer hvert enkelt individs rett og valgfrihet. Kvinnernes frigjøring kan også gjøre mennene friere ved at de blir mindre bundet av økonomiske hensyn. Siden det later til at flere kvinner enn menn er frustrerte og misfornøyde nå, er det kvinnene som må føre an i denne kampen for menneskesaken: Ny-feminister foren dere!

Se også

- [Nyfeministene](#)

1970-TALLETS KVINNEKAMP

Av Siri Nylander Mæland, 31. januar 1970

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.18 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.